

Madarassy Enikő

Tanulmány Dr. Torma Zsófiáról – az első tudományos módszerrel dolgozó magyar régésznőről, a TORDOSI kultúra felfedezőjéről

Torma Zsófia 1870-ben

Számomra, Svédországban élő magyar szármára, nagy megtiszteltetés, hogy szűkebb hazámnak, Erdélynek egyik kimagasló személyiségéről írhatok.

A tanulmány két részből áll, külön-külön is egységes egészet alkotnak, de együtt jobban rávilágítanak az apróbb részletekre, hozzájárulva így módon Torma Zsófia jobb megismeréséhez. E munkával szeretnénk felhívni a tudósvilág és az érdeklődők figyelmét a kutatónő feledésbe merült munkásságának óriási jelentőségére, amit mindenképp közkinccsé kell tenni. Az első rész bepillantást enged abba a környezetbe, amelyben a tudósnő élt. Zsófia emberi és kutatói nagyságát, a kutatónő előadásai, levelezése, tudományos tevékenysége, illetve a mások megítélése alapján mutatjuk be. A második részben Friedrich Klára segítségével, aki Magyarországon a székely-magyar rovás területén kimagasló sikereket ért el, ismerhetjük meg Torma Zsófiának az adott kutatási területen nyújtott kimagasló teljesítményét.

I.

Torma Zsófia kutató munkája, annak jelentősége és üzenete

„Minden dicsvágyat és feltűnéskeltést kerülve gyűjteményem jelentőségének fontos voltát egyedül abban látom, hogy leleteimet a Marcis hullámai elől biztonságba helyeztem, miután más megfelelő gyűjtőre nem akadtak. Tettem ezt annak ellenére is, hogy az elfogultság és a sokoldalú kellemetlenkedés sokak részéről ellenem megnyilvánult és még ma is folytatódik.” - Torma Zsófia⁷

„...de hát éltető elemem a cserepek tanulmányozása az abból levont következtetéseimnek leírásával együtt. Érdekesnek találtam egy ős-nép mythosából, mondáiból, szellemi életében keletkezett vallásának és kulturális állapotának olyan mozzanataira mutatni, a melyek a mai néplélek és népelet nyilatkozásaiban hat ezer év múltán is feltűnnek. Íme, a múltnak eseményei, magyarázatul szolgáltak nekem

*a jelen megérthetésére úgy, mint a múltnak és jelennek tüneményeiből a jövőt gyaníthatjuk. - Torma Zsófia*²

Háttér

Torma Zsófia: (Sz: Csicsókeresztúr, 1832 szeptember 26.-án³ – Mh: Szászváros, 1899 november 14.-én)

1832-ben született Csicsókeresztúron nagybirtokos szülők gyermekeként. Családi környezetének is köszönheti a régészethez, illetve az ásatásokhoz való elkötelezettségét, valamint a tudományok iránti szeretetét. Apja, Torma József, aki országgyűlési képviselő és Szolnok-Doboka alispánja volt, szintén végzett ásatásokat. Tanulmányozta a budapesti levéltárakat és a birtokával szomszédos Ilosva község környékén levő Gorgiána-Zutor római lelethelyet. Neki köszönhetjük Szolnok-Doboka vármegye ezer éves múltjának történelmi leírását. Az apa régészet iránti elkötelezettségét sikeresen tovább adta Károly fiának is, aki a magyar és a külföldi tudományos világ nagy büszkesége és elismert régésze lett. Károly 1879-ben Kolozsvárott kiadatta apja munkáját: Oklevelészeti naptár/Calendarium Diplomaticum címmel. Károly férfi lévén tehetségét könnyebben ki tudta bontakoztatni, mint bölcsészdoktor, régész, egyetemi tanár, országgyűlési képviselő, vagy mint a Magyar Tudományos Akadémia (MTA) rendes tagja. Érdeklődése középpontjába Magyarország római korszakának feltárása állott.

A szerény, de tehetséges lány, Zsófia, családi körülmények miatt (édesapja halála után) új környezetbe, Hunyad vármegyébe került. A családi hagyomány folytatójaként, Erdély ősmúltjának kutatását választotta, abban az időben, mikor még mindig kételkedve nézték, ha egy nő komoly munkába fogott. Fűtötte a vágy, hogy kutasson, rábukkanjon az összefüggésekre és a fölfedezésével megszerzett következtetéseket másokkal is megossza. Egyedülálló ősrégészeti gyűjteményt hozott létre, melyet az Erdélyi Múzeum-Egylet megvásárolt 1891-ben. Az egyesület a leleteket Zsófia tulajdonában hagyta élete végéig, hogy azt a tudós nő bővítsse és a kapott új adatokat feldolgozhassa.

*„Részt vett a kolozsvári múzeum megalapításában s tagja lón számos anthropologiai és régészeti egyletnek. Leleteinek másodpéldányait egyleteknek, iskoláknak ajándékozás daczára, hogy költséges búvárlatait mind idegen támogatás nélkül saját költségén végeze, - jótékony keze mindig tudott juttatni más nemes czélokra is. Iskolák építésére, kulturintézetekré mindig örömet áldozott s jószágán maga állított föl magyar népiskolát.”*⁴

Tevékenysége során előnyben részesítette környezetének érdekeit lemondva saját kényelméről és jólétéről. Több tudományos és jótékonyági csoportnak volt a tagja. Küzdelmes élete során felmerülő keserűségét, a természet szépségével, valamint tudományos munkájával próbálta közömbösíteni.

Jelentősége

Egyelőre nincs tudomásunk arról, hogy lenne egy nála korábban tevékenykedő régész nő. Így kijelenthetjük, hogy Zsófia a világ legelső női régésze, régész nője.

Zsófia talentumának kibontakozása nem ment zökkenőmentesen. Mint a női emancipáció egyik úttörőjének, minden elismerésért keservesen meg kellett küzdenie. Ennek ellenére, végtelenül szerény volt. Szakirodalmi felkészültsége és nyelvismerete széles skálát ölelt fel, ismerte a magyar, német, angol, francia, latin, görög szerzők műveit⁵. Az elsők között szerepelt, akik barlangkutatásokkal is foglalkoztak bizonyítva, hogy a jégkorszakot megelőző korban is élt ember az akkori Magyarország területén.

*„Első föladatául tévé Hunyad megye tertiár-korszaki telepítvényeinek átkutatását, melynek eredménye egy gazdag gyűjtemény lőn a harmadkori medenczék fauna-képződményeiből. Geológiai és archeológiai kutatásaiban is oly szerencséje volt, hogy leleteinek száma ez idő szerint már meghaladja a 15 ezerét. Oly gyűjtemény ez, melynek kevés párja akad a magángyűjtemények között, s mely egyik büszkesége volt úgy az 1876-ki budapesti, mint az 1880-ki berlini régészeti kongresszusnak.”*⁴

Ősrégészeti tárgyakat gyűjtött, képezte magát és elvégezte a velük kapcsolatos kutatásokat. Leleteivel bebizonyította a sumér nyomok jeleit Erdélyben és *elsőnek* tárta fel az újkőkori tordosi kultúrát, mely során meglepő következtetéseket vont le. Fáradhatatlan kutatói buzgalmának köszönhetően, neve ismertté vált úgy a magyarországi, mint a külföldi tudóskörökben. Elszántsága és kitartó kutató munkája végül meghozta a későn jött elismerést: 1899. május 25-én a Kolozsvári Egyetem királyi engedéllyel tiszteletbeli doktorává választotta:

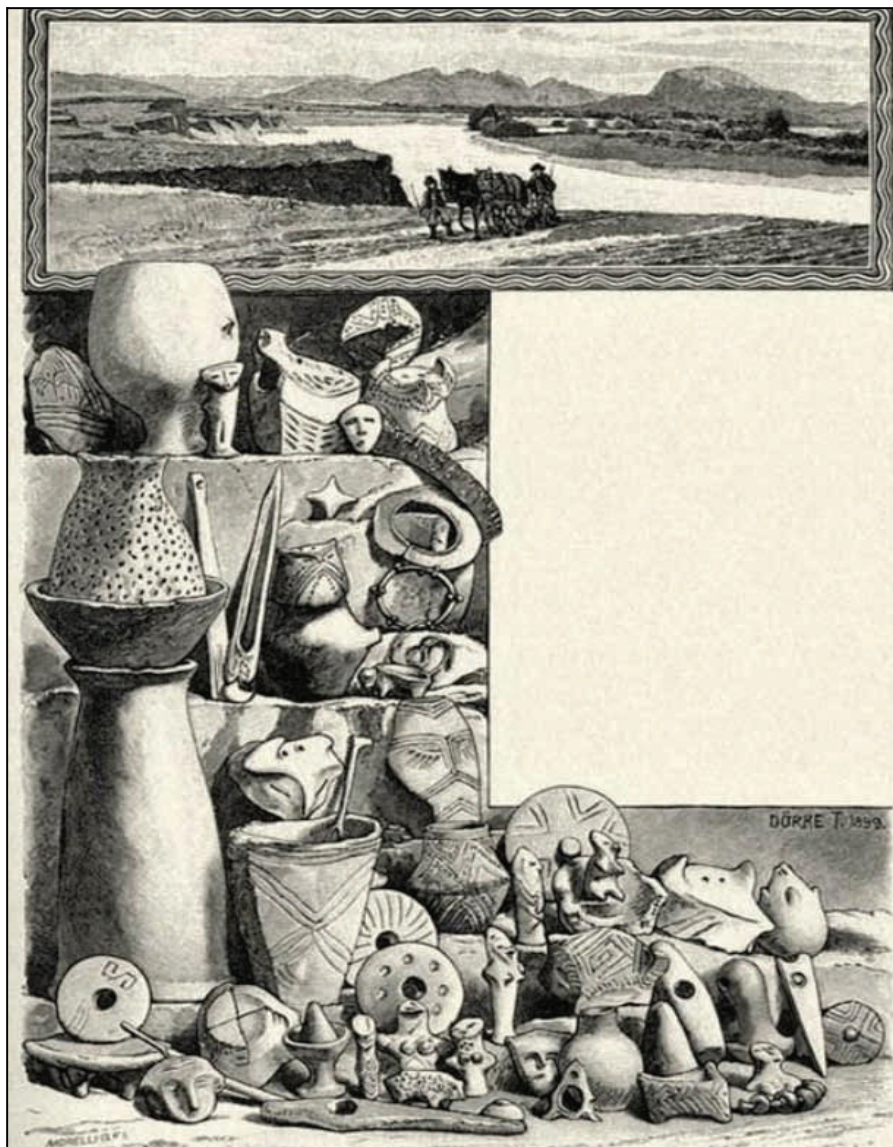
*„Kolozsvári m. kir. tud. egyetem bölcsészeti kara”¹
Nagyságos Űrnőm!*

Nagy örömmel jelentem Nagyságodnak, hogy a Kolozsvári m. kir. Ferencz József tudomány egyetem bölcsészeti kara tegnapi ülésén Nagyságodat egyhangúlag tiszteletbeli doktorául megválasztotta s én ezen ügyet a Minisztériumhoz Ő Felségének hozzájárulása kieszközlése végett azon feltevésben, hogy Nagyságod karunk e határozatát szívesen veendi, felterjesztem.

Nagy örömmel jelentem ezt mindenek előtt azért, mivel így a hazai tudomány nevében egyetemünk leróhatja egyik hű, kitartó, semmi akadályt és áldozatot nem ismerő, tudományos hírnevünket a külföld előtt is terjesztő kiváló munkása iránt háláját és elismerését; de azért is, mivel e gyors tudósítással is kifejezhetem Nagyságod személye iránti tiszteletemet s megújíthatom azon reám nézve megtisztelő személyi érintkezést, amelyre Nagyságod a Bécsben tartott ethnographiai Congressus alkalmával méltatta.

*igaz tisztelőjét
Dr. Schneller István
e. i. dékán
Kolozsvárt, 1899. máj. 25.”*

Torma Zsófia az Erdélyi Múzeum- Egylet igazgatósági tagja volt. Halála után az összegyűjtött régészeti leleteit az Erdélyi Múzeum Érem- és Régiségára őrizte meg.

Rajzillusztráció- részletek Torma Zsófia gyűjteményéből: (<http://tormazsofia.ro/magyar.html>)

Nagyságát az is tükrözte, hogy volt bátorsága kitartani merész állásfoglalása mellett, miszerint a képírásos ismeretlen jelek Európa legrégebbi írásos emlékeit őrzik. Zsófia már 1879-ben kimutatta, hogy kapcsolat van a tordosi jelek és az asszir – babilóniai írásbeliség között, mely nézetét A. H. Sayce is komolyan vette. Próbálkozásai az európai írásbeliség megjelenésének magyarázatára, emelik Torma

Zsófiát a nagy kutatók sorába. Már az 1880-as Berlini Ősrégészeti Kongresszuson merész nézeteket vallott, amikor felvetette Erdély és Mezopotámia kapcsolatát, továbbá a szumir írásbeliség elterjedésének lehetőségét Európa DK-i részén.

Rovásírásjelek nagy számban találhatóak gyűjteményében. Az A. H. Sayce-hez írott levélben ¹ négy ősi székely-magyar rovásírási jegyre világított rá (melyek az á, zs, t és c betűk). A különleges írásjeleket nagy figyelemmel tanulmányozta és **Önéletrajzában** megpróbálta részletesebben is megfejteni a sok helyen előforduló titokzatos jeleket ⁶.

„Élete folyását két szóval lehet jellemezni: munka és önfeláldozás. Komoly munkával foglalkozott csendes otthonában; szerény vissza-vonúltságában vaskos kötetben állítva össze sok évi munkásságának, kutatásainak és ásatásainak eredményét. Kítüntetésekre nem vágyott, világi híúság nem bántotta a szerény tudós nőt, ...” ⁷

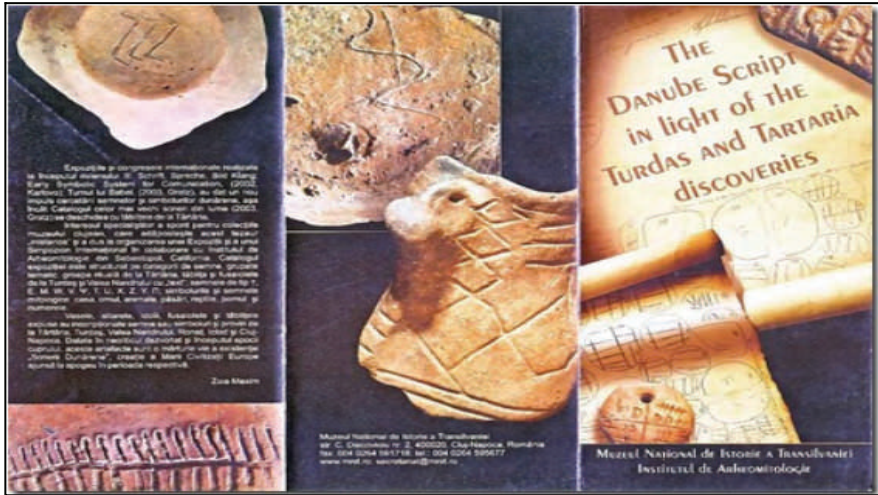

Existența „scrisului”, certifica, alături de alte descoperiri arheologice, statutul de „oraș” al Turdașului (cca. 5000-4750 î. Ch.), unde viața tumultuoasă de târg, comerțul și organizarea social-religioasă, cereau și necesitau un sistem de comunicare accesibil pe spații întinse. Astfel, semnele de la Turdaș se regăsesc în Centru, Estul și Sudul Europei, fiind mai vechi, cu mai bine de un mileniu, față de scrierea sumeriană, „scrierea dunăreană” fiind considerată de specialiștii cea mai veche scriere din

Zsófia Tornea a atras atenția, încă din 1879, în publicațiile vremii, asupra importanței acestei așezări, comparând descoperirile de la Turdaș cu cele de la Troia ale lui H. Schliemann, cu care, de altfel, și corespunde pe această formă (documente MNHT). Cercetând obiectele de la Turdaș ea a reușit să semnaleze afinități pe vase, fusaiole, preschete de pânză sau răboș de lemn reprezentând o formă de comunicare, scrisă în lăut, o „paleoscriere” cum și denumiți-o. Pentru a și susține supoziția a studiat tot ce s-a publicat la vremea respectivă în domeniu, încercând să găsească similitudini în lumea baltică, grecească, orientală sau chiar în cultura populară românească. Timp de peste două decenii, sacrificându-și averea și sănătatea, Zsófia Tornea a cercetat și a adunat o colecție impresionantă, de mii de piese, pe care, în 1891, a donat-o muzeului clujean. Din această colecție, peste 300 de piese, de la Turdaș și Valea Nărnăului, au servit și simbolul catalogat de specialiștii români și străini ca făcând parte dintr-un sistem de comunicare, numit generic „Scrierea Dunăreană” sau uneori chiar „Scrierea Turdaș”.

Existența „scrisului”, certifica, alături de alte descoperiri arheologice, statutul de „oraș” al Turdașului (cca. 5000-4750 î. Ch.), unde viața tumultuoasă de târg, comerțul și organizarea social-religioasă, cereau și necesitau un sistem de comunicare accesibil pe spații întinse. Astfel, semnele de la Turdaș se regăsesc în Centru, Estul și Sudul Europei, fiind mai vechi, cu mai bine de un mileniu, față de scrierea sumeriană, „scrierea dunăreană” fiind considerată de specialiștii cea mai veche scriere din

lume, contribuind, prin unele similitudini alefabetice, printre altele, ipotezele Zsófiiei Tornea pentru că, în 1991, s-a returnat pe lângă altă arheologă clujeană Necșezarea neolitică de la Târnău, în ce privește mormântul, trei tablete cu alături de idoli antropomorfi, pe zăvoarnice, un model de „ancoră” cupă cu picior, frânt și oase umane etc). Descoperirea a fost, întrucât pentru istorici și, vrând-nevrând „scrierea dunăreană”. Dar, ca în orice astfel de caz, au apărut contestată științificitatea și generalizările cercetătorilor români, G. Doza, G. Popovici, Scrierile „ancor” depășit însă de cercetători și numeroase studii și cărți despre Tornea și V. V. V. V.

A román régészet is kezdi elismerni Torma Zsófia jelentőségét ⁸ Reméljük, hogy támogatni fogják Zsófia főművének a felkutatását, restaurálását és kiadását valamint azt, hogy Zsófia hagyatéka és gyűjteménye egy helyre kerüljön, oda, ahova szánta, az Erdélyi Múzeum Egyesülethez/Egylethez, mely oly nagy becsben tartotta munkáját.

A kezdet és az általa kutatott kőkorszakbeli telepek

Kezdetben inkább a földtan vonzotta, így a Bujtur/Bojtor, Nándor, Simaság és Felső-Lapugy harmadkorú medencéinek földtani tanulmányozásával tevékenykedett. E munkája vezette el őt Tordos község őskori lelőhelyének húsz évig tartó folyamatos vizsgálatához.

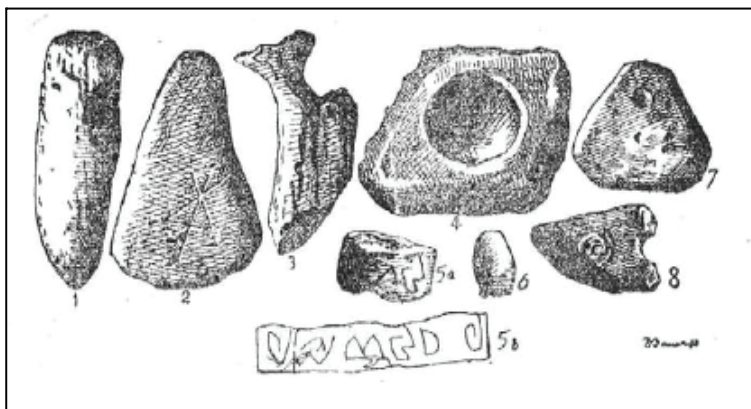
A Tordosi őstelep és hazánk népe ősmýthosának maradványai ⁹, tanulmányában megtudjuk, hogy a Tordosi őskorszakbeli ásatásait 1875-ben kezdte. Úgyszintén Zsófia első Tordossal kapcsolatos felfedezéséről olvashatunk a Deák Gerő ¹⁰ által 1875-ben Kolozsváron megjelenő *Magyar Polgár* hasábjain található jelentésben is.

A Neolith kőkorszakbeli telepek Hunyad megyében ¹¹ részletesen bemutatja, hogy pontosan hol találhatóak az ásatási leletei és azok mit tartalmaznak. Kutatásait 1875 őszén, Dr. Romer Floris Ferencz felkérésére kezdte. Ekkor volt a Budapesti *Őstörténelmi Congressus* és megkérték kőkori telepek bejelentésére vagy az esetleges gyűjtemények bemutatására. „*A kőeszközök után fazekas műveiket ismertetem, melyek azoknál több műgonddal vannak készítve; részben mégis hasonlók Tószeg, a dán konyhahulladékok és talán Schweitz czölöp építményeinek leleteihez. Az edények részletein művészi kivitelű és különféle mintegy 150 féle ékítésekre találunk, bámulva leleményes mintázataikat; a trójai edényeken nem fordul elő ekkora változatosság.*” ¹¹

Ez segítette hozzá Torma Zsófiát, hogy feltárja a tordosi kultúrát:

"...A Szászváros melletti -Hunyad megye - Tordos őstörténeti lelőhelyén 1875 szeptemberében kezdtem el kutatásaimat. A jelzett idő óta szakadatlanul folytatott feltárások, és a leletek kulturális kapcsolatainak felderítése azóta több ezer leletárgyat eredményeztek. Ezek az adatok arra a fontos és rendkívüli megállapításra vezettek, hogy joggal feltételezhettem, miszerint a tordosi őslakok a trák eredetű gétákhoz, helyesebben magukhoz a dákokhoz tartoztak, akikről Florus, Curtius és mások írtak, és akik rokon kelta népekkel együtt a Herodotos által említett Maris, azaz Maros folyó mentén megtelepedett Agathyrsek (ugyancsak trák eredetű nép!) közelében szálltak meg, hiszen vándorlásuk időpontja szintén egybe esik. Ha az Agathyrsek nevet germán szónak venném, fordítása "óriás szörnyet" vagy "ijesztő szörnyet" jelentene. ... Ha azonban magyarból vezetném le a jelzett szót, akkor Aga törzsé-nek" fordítanám. ...A gyűjteményemben szereplő szimbolikus kultúrtaárgyak határozottan bizonyítják ezt az állítást (az ősi Babilon hitelvei az ottani sumér-akkád népnél már megvoltak, és még ma is, majd 6000 év után csodálatos módon az árja népek etimológiájában és szokásaiban éppen úgy megtalálhatók, mint a pelasgok-hellének és a római-etruszkoknál, akiknek vallási felfogása sokban egyezik) és egyben tökéletesen azonosak H. Schliemann által Kis-Azsiában, Hissarlikban talált trójai leletekkel, ahol köztudomás szerint az ugyancsak trák eredetű Priamos népe élt."¹

"...A birtokomban lévő szertartási, kultuszárgyak jelentik gyűjteményem különleges értékét. Ezek elsősorban a vallási fogalmakat kifejező képekkel ábrázoló tárgyak, melyek teljesen egyeznek a sumér-akkád és trójai papok nyelvét jelentő feliratokkal és hieroideogramokkal. ... A "Mikro-Pantheon"-ban szereplő eddig ismeretlen istenségek bálványocskái azokra vezethetők vissza, akik Babilon Theogóniájában és Mitológiájában szerepelnek..."¹

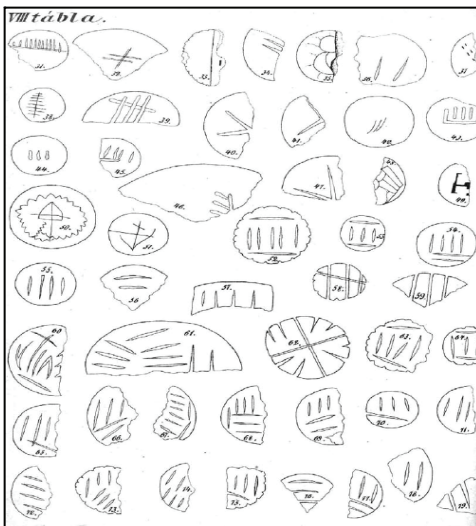
Tordosi, Algyóyi, Nándori sziklatelepi leletei ¹¹

Más őstelep felkutatásával is foglalkozott, mint: Zsoszán ¹¹ (1876-ban), Algyógy ¹¹ (1876), Nándor- Válya ¹¹ (volt Ság, 1876-ban), Nándor ¹¹ (1876/77?,

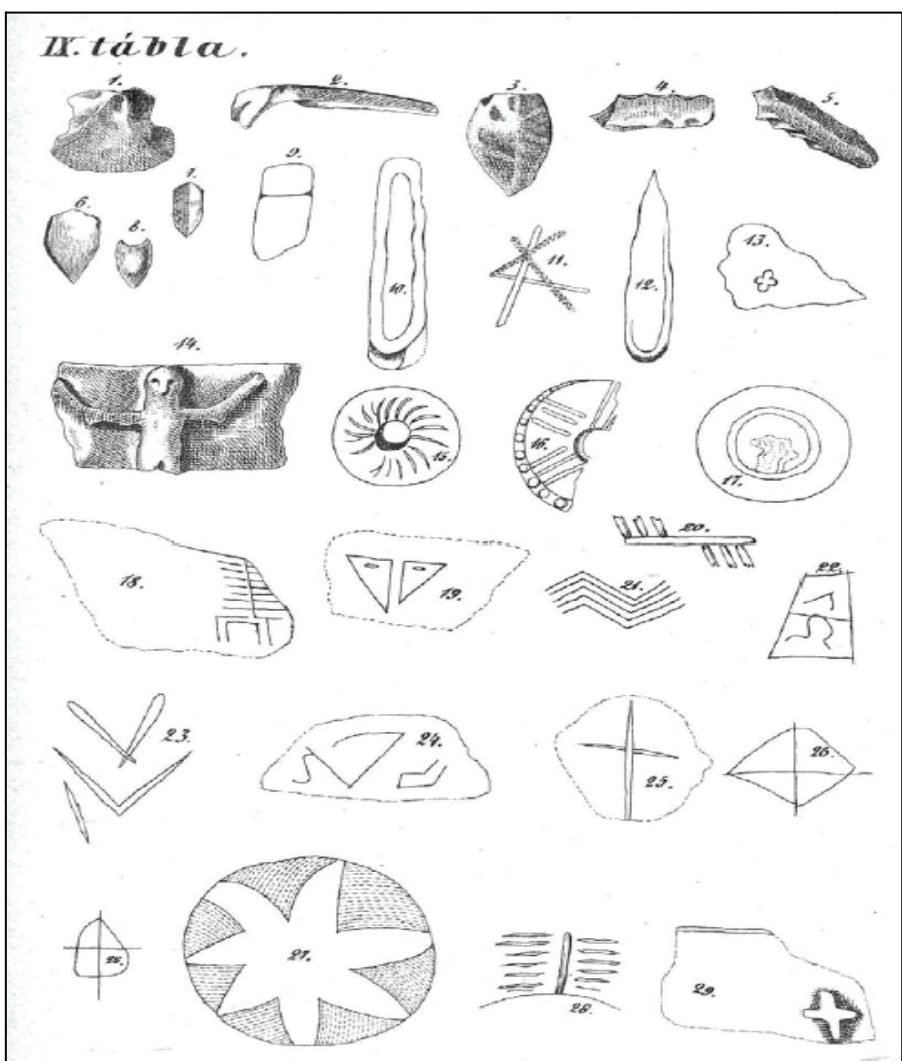
csak név van nincs dátum), Vajdahunyad környéki községekben ¹ (1877), Nándori barlang ^{1/11/12} (1877-ben, ahol az *összarvas* agancsaiból származó faragványokat talált és a barlang iszaprétegeiből agyagtöredékeket gyűjtött össze ¹), Felpesztiesen ¹ (1877), mandori barlang (1876/77-ben?, csak név van nincs dátum), Kersetz ¹¹ (1877-ben), Kudu ¹¹ (1867-ben Rác Gyula akkori kudu birtokos fedezte fel, itt is megemlíti az első felfedezőt de nincs pontos kutatási dátum megjelenve a lelethelyben tanulmányozott dolgok említésekor) régészeti lelethelyeket.

”Hunyad megyei régészeti egylet által időközben Torma Zsófia részvétele mellett itt történt ásatásnál a napistennek, Mithrasnak szentelt templom omladékaik között több relief Mithras-motivtáblát találtak márványból fölíratokkal, továbbá Mithras szoborcsoportokat, márványból és homokkőből különböző nagyságban és állásban, több más márványszobrocskákat és fölírásos oltárokat, öt syriai istennek és egy családnak a nevével. Ezek közül a családnév és egy istennek a neve A Palmyrá-ban talált fölírásokban is előfordul.” ⁴

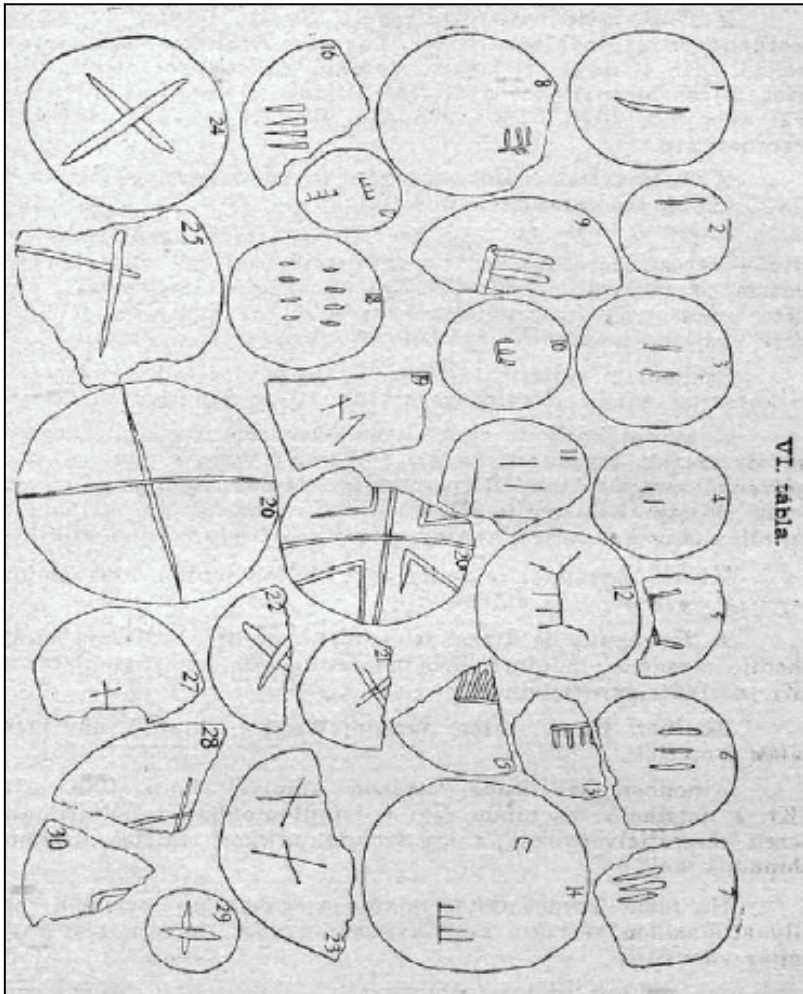
”Torma Zsófia régiséggyűjteményét, mely ideiglenesen a múzeumban van kiállítva, e napokban Trefort miniszter is megtekintette. Mint már említettük, a régiségek Hunyad megye Tordos és Nándor-Válya községeinek határából valók. A gyűjtemény külföldi szaktudósok előtt is általános feltűnést keltett. Torma Zsófia kiállította azt az augusztusi hóban, Frankfurtban tartott antropológiai kongresszuson, s értekezést tartott róla. Schlieman, a híres trójai kutató, látva e gyűjteményt, úgy nyilatkozott róla, hogy az Európa bármely múzeumának díszeré válnék, mert új világot vet a tudományra. Lindenschmiedt még elismerőbben szólt róla, azt állítván, hogy Torma Zsófia hasonló szolgálatot tett a tudománynak e gyűjtemény összeállításával, mint Schlieman a trójai kutatásokkal. A tudós világot meglepte a trójai és erdélyi leletek feltűnő hasonlósága. E gyűjtemény legérdekesebb példányait a kultusz-tárgyak, bálvány-alakok, függő bálványdarabok képzik, ezek megtekintése a laikus közönségnek is tanulságos.” ¹³

Tordosi leletek ¹¹

Tordos-i cserépedények aljára vésett jegyek. ¹¹

Cserép edényaljak sima lapjára vésett jegyek Tordosról ¹¹

Kutató munkája

Goos K. teljes tanulmányt dedikált Zsófia felfedezésének. A dolgozat bemutatására 1876 augusztusában került sor Nagyszébenben az Erdélyi Tanulmányi Egyesület, történelmi osztálya keretén belül, amikor Torma Zsófiát megválasztották e hírves társulat tiszteletbeli tagjának.

Bemutatkozása a tudós körökben, a budapesti IX. Nemzetközi Őstörténelmi és Embertani Kongresszuson 1876-ban volt, ahol Hunyad megyét képviselte. E nemzetközi találkozón, amely az első nyilvános, tudományos megjelenését jelen-

tette, ő volt az egyetlen aktív kutatással foglalkozó régész. (Schliemann felesége, Sophie mint férje kísérője vett csak részt). Itt merülnek fel először a Tordos-Trója-Mezopotámia kultúrák közötti kapcsolatok. A széles látókörű régész különleges gyűjteményét bemutató Kongresszus a legtöbb érdeklődőt toborozta. Itt találkozott több régészkollegával, mint Koprinczky, Kallmann, Waldemar vagy Schmidt, akik elfogadták Zsófia szimbolikus jegyeinek vallási jellegét. Más tudósok, mint például A. Voss e jeleket a fazekasok jegyének vélte vagy Schaffhausen szerint e jelek arra szolgáltak, hogy az edények tulajdonságait írják le.

Torma Zsófiának abban az időben először meg kellett küzdenie a kor kispolgári „nők sorsa” ideológiájával. *„S mert a nők kedélyvilágával meg nem egyező régészet művelésével e sivár téren honleányaink közt, dicséretükre legyen mondva, egyedül állok, ez az oka, hogy nem untathatom őket tanulmányaim eredményeinek felsorolásával s azokból olyanokat említek fel csak, amelyek, mint közérdekűek, nőket is érdekelni fognak.”*² E szavak közvetítésével kezdi el beszámolóját 1896-ban a Szolnok-Doboka vármegye szebbik neme számára tartott előadása alkalmával.

Első régészettel kapcsolatos tanulmánya a *Hunyad vármegye neolith (kőkorszaki) telepei/Neolith kőkorszakbeli telepek Hunyad megyében*¹¹ címet viselte, melynek révén, szakmai körökben is elismerték. Ezt a munkát követi „A nándori barlangcsoportzat”¹¹ tanulmánya, mely lehetőséget nyújt számára, hogy részt vegyen az 1880 augusztus 15.-én Berlinben tartandó Német Antropológusok Nagygyűlésén.

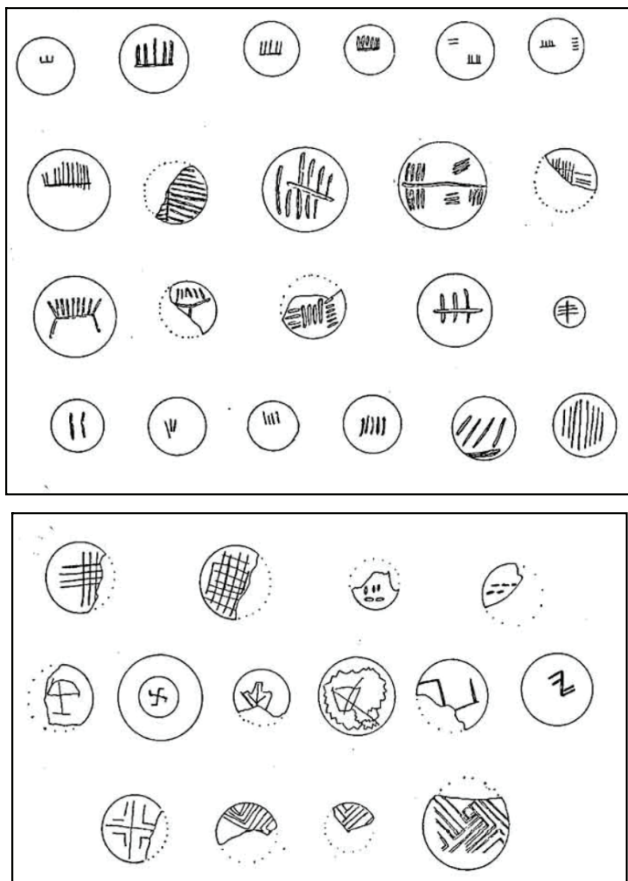
*„Régészeti adataim bemutatásával, összehasonlításával, évek során keresztül folyó tanulmányozás és egybevetés után az imígyen szerzett adatokból és eredményekből összefüggően már 1887-ben, a már említett német tanulmányomban (A római uralom előtti Dáciának planeta kultuszáról, Erdélyi Múzeum) is közöltem ama nézetemet, miszerint a trákokat egy ősi, közös törzsből eredő népnek tartom, amely összetartozott a Duna-völgy őslakóival.”*¹

Kiadatlan *Önéletrajzi jegyzeteiben*⁶ a tudósnő a következőket vallja:

*„... a tordosi telep több ezer darab különleges kő; csont; cserép és érc-tárgyainak nevezetesebb példányait egészen új és fontos adataiért bemutattam volt 1880-ban a berlini, 1882-ben pedig a Majna-Frankfurtban tartott régészeti kongresszusok szakembereinek, s felhívtam azokra értekezésemben figyelmüket... Minek folytán megállapították nagy horderejüket, hogy azok új világot vetnek az ősmúlt kérdéseinek tisztázására, de mivel azok újdonsága őket is meglepte, el kellett magamat tanulmányozásukra határoznom, ámbár teljes tudatában voltam annak, mily, küzdelemteljes leend nekem a magam törte csapáson iránytű és pihenés nélkül haladnom keresve-kutatva az összekötő pontokat, melyhez leleteim kapcsolhatók legyenek. Gyűjteményem tárgyait az összehasonlító régészet segítségével figyelmes vizsgálat alá kellett vegyem, s az egymáshoz tartozó körülményekből kivonható eredmények arra a meggyőződésre vezettek, hogy Tordos őskorára következtetve föltételezzem, miszerint úgy ezen, mint erdélyi részünk más őstelepeit azok a trák fajú géta-dákok lakták, akikről a görögök első történetírója, Herodotus Kr.e. 500 évvel úgy emlékezik, hogy a "Maris", azaz Maros menti területek lakói voltak.”*²

Tordosi leletek Torma Zsófia *Jegyzetfüzetéből*:¹⁴

Tordosi leletek Torma Zsófia *Jegyzetfüzetéből*:¹⁴

„Kutatásait, a melyeknek eredménye sok ezer ősrégiség, azóta serényen folytatta, a míg meg nem mentett a tordosi őstelepről mindent, a mit onnan hazahordhatott. A külföldön tartott ősrégészeti kongresszusokat szorgalmasan látogatta, kutatásairól több alkalommal jelentést tett és személyes érintkezésbe lépett sok jeles tudóssal, a kik mindig nagy elismeréssel szölocattak a szerény magyar nőről. Magyar és német nyelven több könyve és értekezése jelent meg. Tordosi gyűjteménye kétségtelenül teszi, hogy az őskor egy hosszan tartó szakaszában, a kőkorszakban hasonló műveltség és izlés egyesítette Európa délkeleti lakóit Elő-Ázsia lakosságával, melynek érdekes készítményeit a híres Schliemann Trója legősbibb rétegében földérintette.”⁷

Kapcsolatai különböző tudósokkal

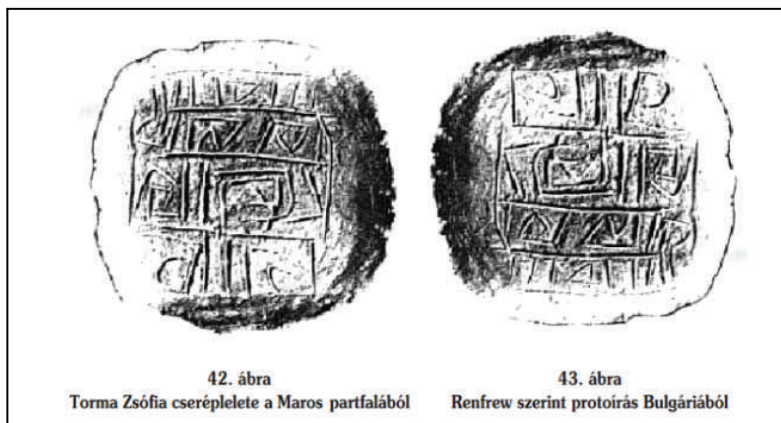
Leletei nagy elismerést keltettek Fraas O., L. Lindenschmidt, A. H. Sayce, H. Schliemann, valamint más tudóstársa körében. Ezzel szemben szakmai területen

gyakran érték élcelődések, kirekesztések, illetve mellőzések. A budapesti Tudományos Akadémia is negatívan állt hozzá az általa képviselt új irányzathoz, nem ismerte fel Zsófia kimagasló tevékenységét.

P. Reinecke német régész 1896 nyarán meglátogatta Torma Zsófiát, aki részletesen beszámolt neki gyűjteményéről és kutatási eredményeiről. Torma Zsófia leletanyaga révén hozzájárult a tudós nemzetközi, tudományos hírnevéhez. Később Reinecke kifejtette Hampelnek a tordosi leletek jelentőségét és azok bemutatásának fontosságát a tudóskörökben, de badarságnak tartotta Torma Zsófia magyarázatát az égitestek kultuszára, a különféle szimbólumokra és írásjegyekre, valamint a vallással kapcsolatos összefüggésekre. Munkáiban, egyáltalán nem tesz említést Torma Zsófia kutatásairól. Az 1896-ban megjelent Archeológiai Értesítőben, részletesen bemutatta a Tordoson talált leleteket s így világhírnévre tett szert, de „elfelejtett” megjegyzést tenni a felfedezőről, a Torma Zsófiától kapott részletes magyarázatokról, valamint a már akkor meglévő terjedelmes gyűjteményéről.

1898-ban Herrmann A., Torma Zsófiára való hivatkozás alapján hívta meg a nagy tudós R. C. Virchowot Szászvárosba, aki, miután megtekintette a tordosi östelepet nagy elismeréssel méltatta a magyar tudósnőt, Torma Zsófiát.

Az otthoni kirekesztést közömbösítette a külföldről kapott eszmei támogatás és elismerés, mely már a budapesti nemzetközi találkozón elkezdődött. Baráti kapcsolatok fűzték A. H. Saycehoz, Langenschmithez, R. C. Virkowhoz, H. Schliemannhoz és sokan másokhoz az általa, az őskultúrában felvetett és újdonságnak számító elmélete miatt, amely felvetette a Tordas-Trója-Mezopotámia kultúra közös gyökerét. Zseniális intuícióit régészeti leletei tömegével támasztotta alá. Ezekről a sikereiről tanúskodnak a tudós társadalommal folytatott széleskörű le-
vélváltásai is.

Összehasonlítás ¹⁵ 1882, egy frankfurti régészlap hasábján

H. Schliemann és az angol úttörő orientalista és nyelvész, A. H. Sayce hatására és támogatására Zsófia a tordosi leletek rajzolatait és rovátkáit az európai írásbeliség első megnyilvánulásainak titulálta.

R. C. Virchow: „*Torma kisasszony nagy szívességgel megnyitotta nekem múzeumát, mely lakóházának egy egész emeletét foglalja el. Minthogy ő maga terjedelmes kiadványt készít elő, sok ábrával, én itt csak annak a megjegyzésére szorítok, hogy ez a telep bizonyosan a neolith korszakba nyúlik vissza és e kor meghatározás számára tömegesen nyújtja a meggyőző bizonyítékokat.*”¹⁶

Tudományos vonatkozású leveleinek ¹⁹ száma meghaladja a 300-at. Többek között, a következő nevezetes személyekkel folytatott levélváltás örökölte meg gondolatait: Finaly H., Goldziher I., Hampel J., id. Herepi K., Herrmann A., Hunfalvi P., Kuun G., Romer F., Téglás G. és Török A. (Magyarországi és Erdélyi vonatkozású levélváltások). Ide sorolható az 1884-es Kossuth Lajos torinói két levele is.

Azok, akik leginkább akadályozták tudományos kibontakozását a Magyar Tudományos Akadémia tagjai voltak. Torma Zsófia nézetei olyan haladók voltak, hogy néhány tudós ezeket még csak az elmélet szintjén sem tudta elképzelni. Ilyen volt Hampel J., Pulszki F., Hunfalvy P. és sokan mások, akik hozzájárultak Zsófia mellőzéséhez és kutatásának megnehezítéséhez.

Külföldi tudósokkal folytatott levelezése ¹⁹: J. Ranke 18, E. Krause (4), valamint A. Voss (13, Berlin), P. Reinecke (2, München), M. Munch (7, Bécs), J. Jung (3, Prága), H. Schliemann (2), A. H. Sayce (8) és F. Haverfield (2, Oxford). Barátai és támogatói közé tartozott Dr. Herrmann A. is, aki kezdettől fogva nagy tisztelője volt Zsófiának. Kettőjüknek alkalmuk volt az eszmék kicserélésére, úgy a külföldi, mint a hazai kongresszusokon. Ezen alkalmakkor, Herrmann A. megcsodálhatta Torma Zsófia idegen nyelveken folytatott magas szintű és otthonos társalgását zseniális elméleteiről.

„*Tordosi leleteim tehát érthetővé teszik a népek civilizációjának, sőt az emberiség egységes eredetének kérsését, különösen a vallások alakulásának és fejlődésének történetét, hogy miként keletkeztek Babylon-Ákád népének szellemi életében*

vallási és kulturális állapotának olyan mozzanatai, melyek geographiai és kronologiai folytonosságukban nemcsak a dákok, hanem a mai néplélek és népélet nyilatkozataiban szent hagyományként tűnnek fel, mint elmúlt nagy idők emlékeinek örökbecsű maradványai.”¹⁸

1894-ben Jénában, németül jelent meg az „*Ethnographische Analogien (Néprajzi összehasonlítások)*” című tanulmánya, mely nagy sikert hozott a számára. Ezt követően, Európa több egyeteme kérte fel előadások tartására. Ekkor figyelnek fel a tehetséges régész nőre az európai sumérológusok, történészek, néprajzkutatók és régészek is.

Kutatási módszere:

Szerényen és minden feltűnésre való áhítozás nélkül dolgozott. Először csak összeírta leleteit majd rendszerezte azokat. Tanulmányozva a külföldi kutatók munkáit összehasonlította azokat saját gyűjteményeivel és különböző elméleteket vont le belőlük. Felhasználta ilyenkor a különböző népek mitológiáját, szokásait, hagyományait támaszkodva néprajzi tanulmányokra és vallástörténelmekre. Felvilágosult kutatóként, jól ismerte kora tudósainak nézeteit. Ez, elsősorban jól felserelt saját, illetve más könyvtáraknak volt köszönhető.

A régészeti gyűjteményében szereplő írásjelek és jegyek sokasága arra a megállapításra vezette, hogy kapcsolat van Tordos és Trója között, sőt az összefüggések még távolabbra is elvezetnek, egészen a sumérokig.

„*Babylon ős népe – ékírások feliratai szerint – a turáni fajhoz tartozó sumer – akkád nép volt, melynek kő- és agyagtábláira vésett képes írásjegyeit és vallásos szertartásainak ceremoniai feltüntető attribútumait az jelzőit, jelvényeit összehasonlítva gyűjteményem kultusz bemutató tárgyaival s agyag bibliohekám képirásával, kimutattam „Ethnographische Analogien” című illusztrált művemben (Jena, 1894)*”²

Tanulmányaiban Zsófia rávilágított a gyűjteményében szereplő temérdek tárgyon keresztül KisÁzsia őskultúrájára, „*mely Egyiptom és Babyloniának kultúrelemeiből Syriában fejlődén ki, a Hittiták által hozatott Előázsiába.*” valamint „*De csak az újabb időkben észleltem ama nagy fontosságú jelenséget, hogy gyűjteményem bálványocskáin, a planeta-cultustjelképező tárgyain és az utóbbiakhoz oly annyira hasonló trójai agyaggyöngyöken egyaránt előforduló – ez ideig tévesen díszítéseknek tartott vésetek – voltaképpen vallási fogalmakat fejeznek ki...*”²

Kongresszusok

Tanulmányait és nézeteit bemutatta úgy magyarországi, mint nemzetközi találkozókön:

1875 – *Budapesti (VIII) Őstörténelmi/Ősembertani Congressus*, felkérték kőkori telepek bejelentésére vagy esetleges gyűjteményének a bemutatására. (Téglás Gábor füzetben bemutatja Torma Zsófia leleteit.). A Kongresszus „Comptendu”-je II. Kötetének a részére (francia nyelven) fogalmazta meg a „*Neolith kőkorszakbeli telepek Hunyad megyében*”¹¹ dolgozatát.

1876 - *Budapesti IX. Nemzetközi Őstörténelmi és Embertani Kongresszus* alkalomával történt az első nyilvános szereplése. Hunyad megye őt bízta meg képviselő-

letével. Ekkor kezdenek már kibontakozni a Tordos-Trója-Mezopotámia kultúrák közötti összefüggések, melyet külföld elismerőleg üdvözöl. Zsófia dokumentált jelei közül itt alkalmá volt bemutatni 8-at.

1876 - kétszer is részt vett a Német Antropológusok Gyűlésein, amikor neves tudósokkal megtárgyalta a leletein található szimbolikus díszítéseket.

1880 - Berlini Embertani Nemzetközi Kongresszus (ekkor ismeri meg korának legnagyobb tekintélyű német etnográfusát, R. C. Virchow-ot és ugyanakkor H. Schliemann trójai leleteit is.)

1882 - *Maina - Frankfurteri Régészeti Kongresszuson*, Zsófia bemutatta gyűjteményének több tárgyát, mint például idoloikat, állatszimbólumokat, amuletteket, fogadalmi tárgyakat továbbá beszámolt ezek mitikus vonásairól is.

Felolvasásait az Erdélyi Múzeum Egyesületi (Egyleti) gyűlésein és a Hunyad vármegyei Történelmi és Régészeti Társulat gyűlésein (Déva) tartotta. Ezek az értekezések megtalálhatóak e két társulat évkönyveiben: *A Tandori barlang csoport (Erdélyi Múzeum)*, *Neolitikori őstelepek Hunyad vármegyében (Erdélyi Múzeum)*, Erdélyi Múzeum évkönyve: 1879 évf. 5., 6., és 7. füzet valamint a Hunyad vármegyei Történelmi és Régészeti Társulat évkönyve: 1881

„Symbolumok”, írásjegyek, jelképes írások

Zsófia azon felfedezése, hogy az írásjegyek már a legkorábbi időkben is használatosak voltak, elismerést váltottak ki a külföldi tudósok körében.

*„Prehistorikus cserepeken már az előtt is találtak relief-jegyeket; ezek azonban oly kevésé különböztek egymástól, hogy azokat senki se tartotta betűknek, hanem a készítőik jegyeinek, mértékjelzőknek, stb. Torma Zsófia leleteinél azonban, edényfenekeken, agyagkorongokon, apró bálvány-alakokon stb. igen sok sajátzerű vésetek voltak láthatók, ép úgy, mint Schliemannak trójai leletein. Torma Zsófia most határozottan azt állította, hogy e jegyek az őstulajdonosok valószínű írásjegyei s négy esztendőn keresztül vitázott az ezt tagadó czejheli archeológusokkal. Azok a tudósok ugyanis, kik Róma, Egyiptom, Assyria történetét főnmaradt írásjegyekből szólaltatták meg, határozottan ellene szegültek annak a nézetnek, mintha már korábbi nemzedékek is képesek lettek volna gondolataiknak írással rögzítésére.”*⁴

Az *„Ethnographische Analogien”* megjelenése előtt a tudós társaság beleértve A. H. Sayce professzort is Zsófia leletein szereplő írásjegyeket a tárgyakat előállító vagy a tulajdonos bélyegeinek tekintették vagy különböző díszítési motívumoknak tartottak.

*„Ezek folytán Babylon, Trója és Dácia papjainak vallásos fogalmait kifejező s a tárgyak representációjának teljesen megfelelő szimbolikus nyelv hiero – ideogrammjai s feliratai azonosak, a melyek gyűjteményem bálványocskáira s más különféle rituális tárgyaira vésetek oly formán, hogy ezen jelképes írások értelmezésére ugyanegy megfejtési módszer és siker alkalmazható.”*²

A napimádás babiloni szimbólumai, úgy a tordosi, mint a Trójai ásatásakor előkerültek. A napimádást a Nap különböző attribútumaival/szimbólumaival fejezték ki a babiloni kultúrában: kerék, korong, gömb, bogár, háromszög, szögre állított négyszög, kúp, piramis, obelisz, csillag, életfa stb. A Hold és Vénusz

szimbólumait pedig a bagoly, béka, szarvas, félhold, gömbös piramis stb. segítségével. Az „assyri” papok és oltáiraik jelzői a fenyő-toboz, lebegő sárkány, olvasó-gyöngy, gondviselés keze, zászlós oltár stb. voltak. *Árkádia* mágusai szerint bizonyos mondásaikkal tüzet tudnak varázsolni oltáiraikra.

A bálványocskákon és olvasó-gyöngyökön szereplő *babiloni* ékírások valamint csillagászati számjegyek a planetár isteneket képviselték. Ezzel szemben a rituális szertartásokat szolgáló edényeken, ezen jegyek már csak, mint istenek jelzői szerepeltek.

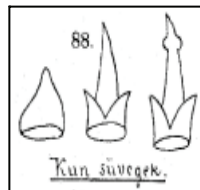
Ismert az asztrológiából, hogy a 20-as szám a Napistent jelképezte, aminek a leleteken az „<<” ékírásos jegy felelt meg. Ugyanilyen alapon a Holdisten és leánya ábrázolására az „<<<”, ékírásos jegyet alkalmazták, melynek a 30-as szám felelt meg. Zsófia gyűjteményében az agyagkerekek lapjain valamint a bálványocskákon az akkád Napisten Samas (<<), a Holdisten Sin (<<<) és az Égisten, Anu

nevei kifejezésekor alkalmazott asztrológiai számok rendszere azonos a trója és a *sumer-akkád* papok által használt titkos írásokkal. A bálványocskákon szereplő ékírásos számjegyek tehát a *Planetár* Isteneket ábrázolták. Hasonló módon a nap-sugarakat vonalozásokkal ábrázolták a gyűjteményben. Ebben a megállapításában és tudományos értelmezésében támogatta őt a híres Oxfordi Egyetem assyriológusa, A. H. Sayce is.

Hasonlóan a *Babylon-Ninive* életfájának a jelentéséhez, a karácsonyfa (gyertyadíszével) ugyanúgy szimbolizálhatja a Napot, mely életfához hasonló alakzat megtalálható úgy a tordosi mint a trójai leletek között.

Márk krónikájában (Marci chronica de gestis Hungarorum, K. u. 1300.) olvassuk: *"Fülöp, Fermó püspöke, az apostoli szék legátusa - azért, mert Kun László király (1290) nem keresztény módon élt, - meg tiltotta többek között, hogy a magyarok kunkalapot viseljenek."*¹

Szemléltető rajzok ⁹

Tehát, Fülöp fermi püspök 1200 táján betiltatta a kun süveg viselését, mivel-hogy abban az időben ezt még a napimádás jelvényének tartották. A süveg alakja kúphoz és obeliszkhez volt hasonló. Ezek a szimbólumos kifejezések úgy a

tordosi leletekben, mint az akkor élt népek házának kapuin is megtalálhatóak voltak.

A horgos kereszt előfordul úgy a trójai, mint a tordosi leletek között. Zsófia kapcsolatot vont e jel, a Nap- és a Holdistenek számjegyei valamint a szentháromság között.

A Napnak és bolygóinak az otthona egy *chald* hitrege szerint az égben van, mely otthon az állatkörnek a jegyei alkotják. E szerint, mikor a Nap és bolygók az otthonukban tartózkodnak, magukra veszik az állatkör jegyeit. Ezzel az elképzeléssel magyarázható az, hogy miért öltöttek magukra a papok az állatöv jegyének megfelelő állatfejes jelmezeket, ha képviselni akarták a Napot vagy a planéta isteneket. Ezt szimbolizálják a tordosi leletekben talált fedeles arcurnák, mely edényekben a különböző vallási szertartások alkalmával a papok áldozati ajándékot vittek a Nap és a Planéta istenek számára.

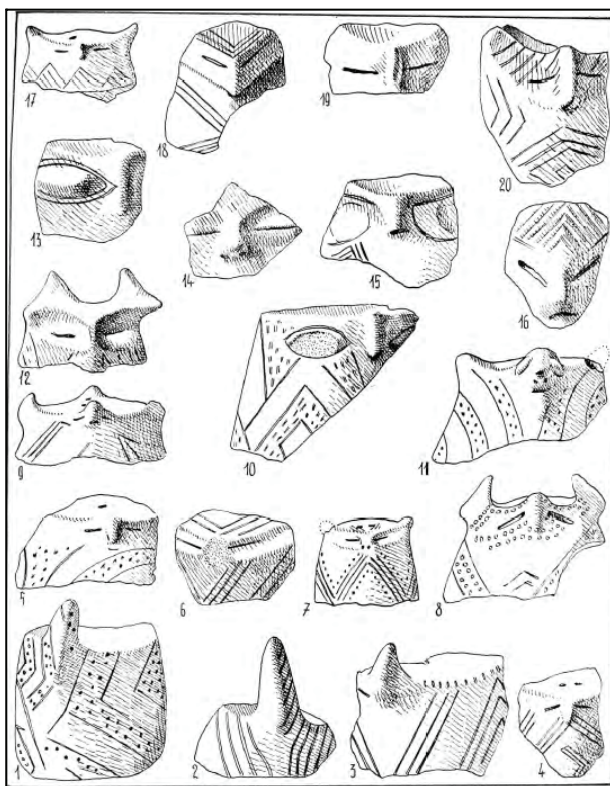
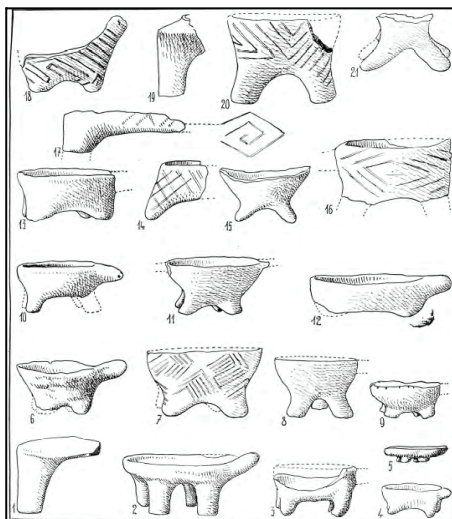
„...írásjegyek, melyek ha nem bizonyulnának be azonosnak a cyprusi syllabariummal, kétségtelenül azonosak a kisázsiai eredeti syllabariummal, melyből nemcsak a cyprusiak, de a kisázsiai, trójai és dák különböző népek írása is származott. «Egy új horizontja tárult föl itt a tudománynak!» írja Sayce jelentésében.»⁴

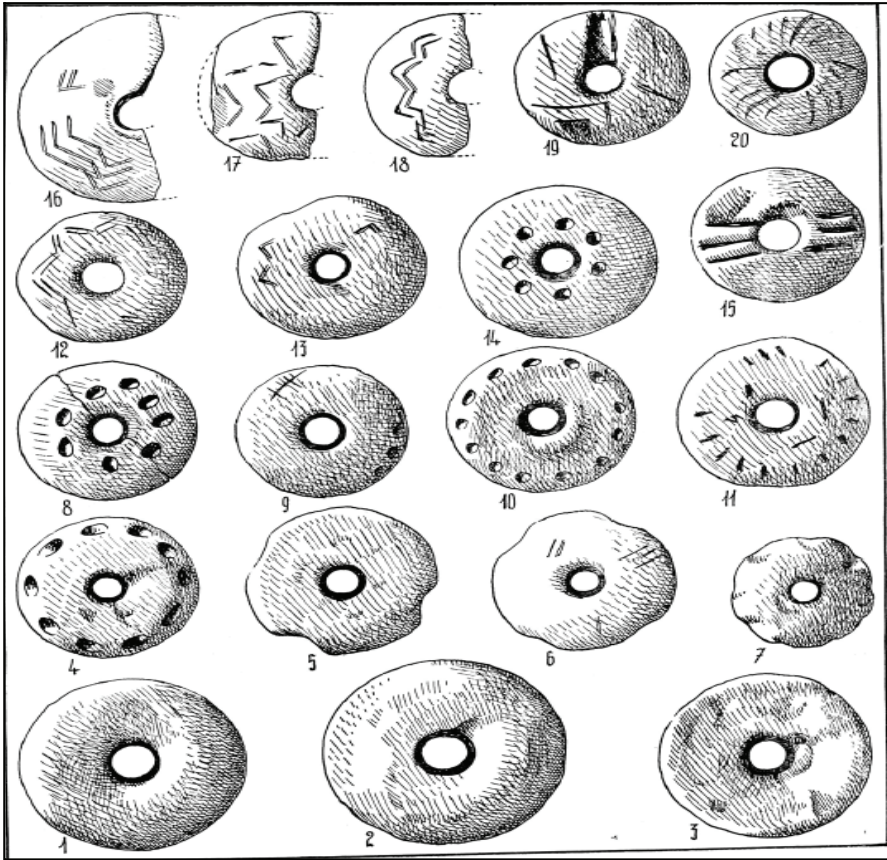
Ósi kultúrák

Gyűjteménye darbjait az összehasonlítás módszerével tanulmányozta, s leletein felfedezte a *Babylon-Chaldaeae* kultúrelemeket. Az *Akkád* mágia szerint a Napisten női fele megszemélyesíthető a Holdistennel. A kettőjük között lévő kapcsolat vallásos aspektussal, a dupla, vagyis páros kúp, piramis vagy obeliszok ábrázolásával fejezték ki. A *sumer-akkád* kultúrában Vénuszt, a Holdisten lányát félholdas fejdíszsel illusztrálták, mely vallásos jelvénye megtalálható a Tordosi gyűjteményben is, mint szarvas fejdísz.

„Tordos leletein ekkor fölismervén Babylon – Chaldaeae kultúrelemeiből keletkezett az egyiptomi művészettel együtt Syriában tovább fejlődött azon művelődést, a mely hasonló volt Trója thrákjainak kultúrájával s a melyet itt Dáciában meg nem előzött az eddigi régészek által ismert gall - kelta, pelásg – görög és etrusk – római kultúra.»²

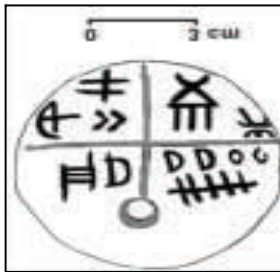
„... Most, mikor a nyelvészek a szkytha-szarmata és az ezekhez közel álló trák-géta-dák nyelvelemekből igyekeznek akkád típust bizonyítani (Nagy Géza: "Ethnographia", 1890, 9-10. sz.) igen fontosnak tartom, hogy az általam megjelölt jelentős tárgyi adatok valóban bizonyítsák és kimutassák e nyelvemlékek akkád eredetét és típusát.»⁶

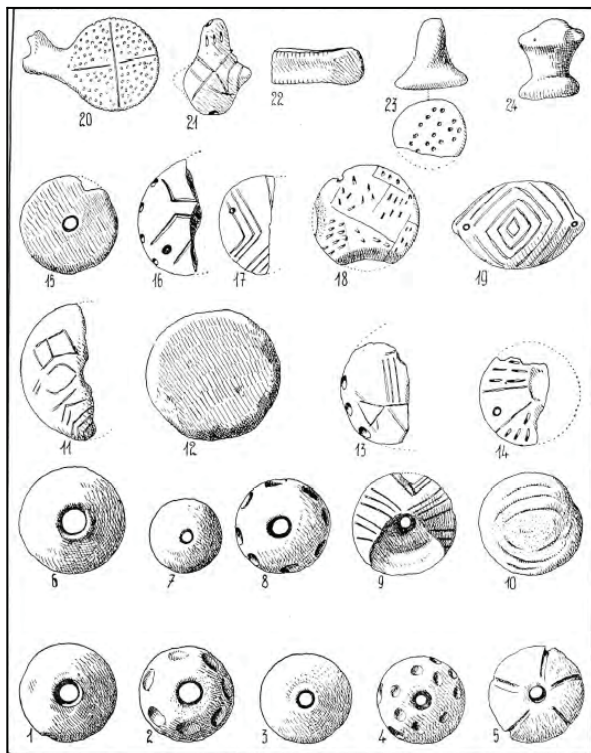
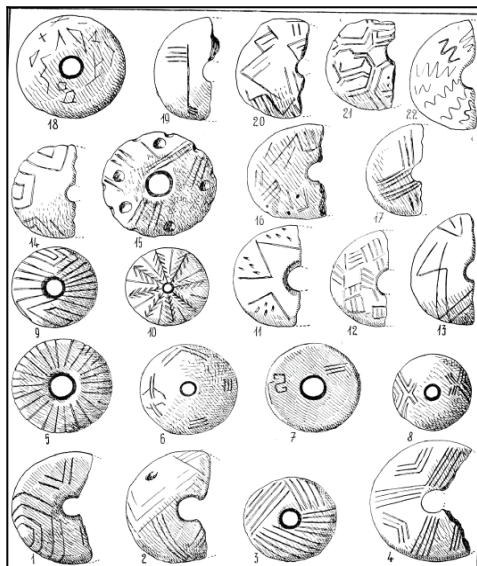

Zsófia tordosi leletei ¹⁹

Torma Zsófia tordosi letein is találhatóak hasonló íráslelékek, mint a tárlakai leleten.

Zsófia tordosi leletei¹⁹

A sumérság turáni jellege:

Torma Zsófia régészeti adatokkal támasztotta alá a sumérságnak a Kárpát medencébe való elterjedését. Tanulmányainak forradalmi jellege abban állt, hogy a gyűjteménye alapján ősrégészeti adatokkal támasztotta alá merőben új hipotézisét, mely szerint a *sumér nép* turáni nyelvű. Ebben a meggyőződésében osztotta véleményét a francia régésszel, F. Lenormanttal (1837–1883) és a francia nyelvessel, orientalistával valamint régésszel J. Opperttal (1825 - 1905) is abban a megállapításban, hogy a sumér-akkád népek a turáni fajhoz tartoznak.

Sikerült régészeti leleteire valamint a társtudományokra, legendákra és népszokásokra támaszkodva bebizonyítani, hogy a "*sumér nép turáni nyelvű, vagyis sem árja, sem sémi népekhez nem kapcsolható.*"⁶

Gyulai Pál szerint: "*Bámulattal és elismeréssel beszéltek az erdélyi nőrégész éles logikájáról a sumér-akkád szimbolikus jelek nyomkövetésében Babilontól Európáig. Átvesszi teljes meggyőződéssel hirdetett elméletét, hogy az európai népek kultúrájának alapvető elemei, mint például az írás, a vallás, a népművészet ősi formakincse, az európai mitológia, keletről veszi eredetét, innen származott és turáni népek közvetítésével Európába, hogy a műveltség átszármaztatásának egyik fontos állomása Tordos, illetőleg Erdély.*"¹

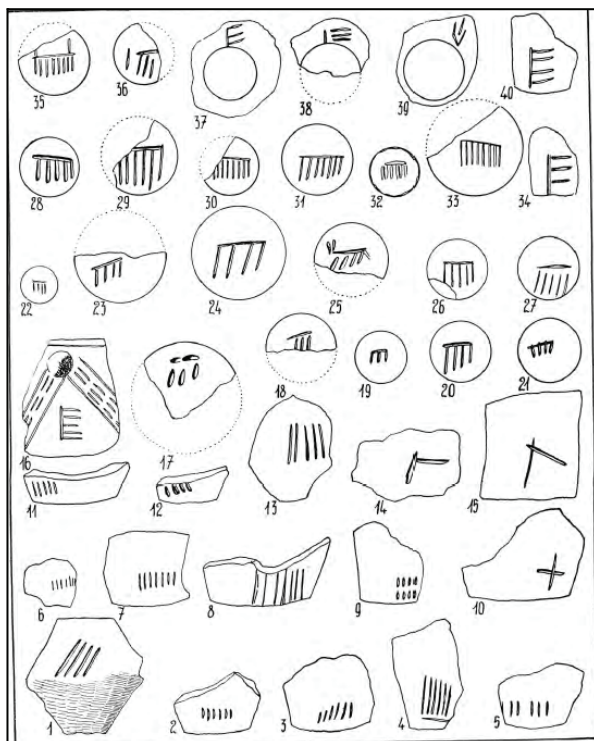
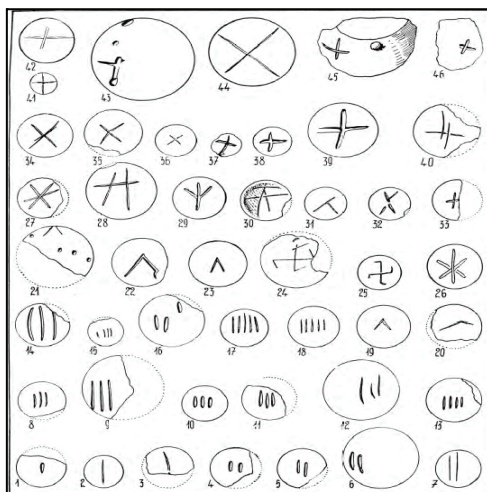
Nem hódolt be kora Tudományos Akadémiája által terjesztetteknek. Meggyőződése gátolta ebben:

Hampelnek írja: "*Én úgy képzeltem, hogy az akadémiai munkák szerzői magok állítják össze és írják is be mindazt, amit a legjobb meggyőződések szerint tudnak és írni képesek. Hogy ennek ellenkezője állhasson, eszembe se jutott!*"⁶

Öntudatosan kidolgozott elméletét alátámasztotta olvasmányai révén megszerzett információkkal:

"*Mint már említettem, ez az Adonis-kultusz és mítosz is Babilóniából ered. Atunis = Atums = Atuni a sumero-akkád Thammuz-Dumuzi levezetései. Egy Párizsban lévő etruszk tükrön látható Atuni, aki egyesült Turánnal és ez "Turán" szó Meltzl professzor szerint azonos a szkíta "Taranis"-szal.*"¹

Azt a kérdést is felveti, hogy hol keressük az őseurópaiak eredeti fészket, magában Európában-e, vagy Ázsiában? Babylon-Chaldaeae volt az anyaország, melynek kultúráját az árja- és turáni törzsek amaz ágai közvetíték, amelyek Európába telepedtek. Ezen sumer műveltség volt a világ legrégebbi kultúrája.

Torma Zsófia tordosi leletei ¹⁹

Ős magyar motívumok

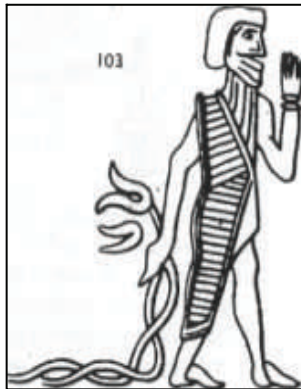
Torma Zsófia szavaival élve: „közép-Ázsiában az Altai-hegységnek É-Ny ré-

szén az Oxus folyón túl terült el az egykori Skytha birodalom. A magyarok őshazája, ahol az egész Hunnugor, vagy csud-magyar népség a chorásáni Chun-hun - Chusán vagyis Turáni fennsíkon tartózkodott; az Oxuson innen volt Irán. Ezt a két területet nevezték Ariának, mely Európa ókori népeinek őseit adta. A turáni fennsík azon részéből, mely a khinai határ közelében van, indul ki egy népvándorlás Kr. születése táján s evvel 3 áradatban a hun, az avar és magyar is, mely magyar nép törzsei s nemzetiségei benne voltak már a hun és avar birodalomban. Dr. Gróf Kuun Géza szerint székelyeink a hun-bolgár „Eseghel” törzsből erednek, mely törzs az Attila seregében magyar volt s míg a hun sereg többi népe török nyelvű, a székelyeké ősidők óta magyar. Az Eseghel szóalaknak megfelel a székely név; a hun és kun pedig hangtanilag véve is egy nép volt. A magyarok a Duna és Tisza között már a turáni eredetű visszamaradt skytha törzseket itt találták, a melyek, mint rokon faj, beléjük olvadtak.”²

Hogy a magyarság honnan kapta a nevét, arra már Torma Zsófia idejében is több feltevés volt. Például a Muogyer vagy Megyer vezérektől, vagy Árpádtól, aki a Megyer törzs vezére volt. Egyes történészek szerint pedig a mugor, úgúr vagy ogor nevekkel hozható kapcsolatba a magyar elnevezés.

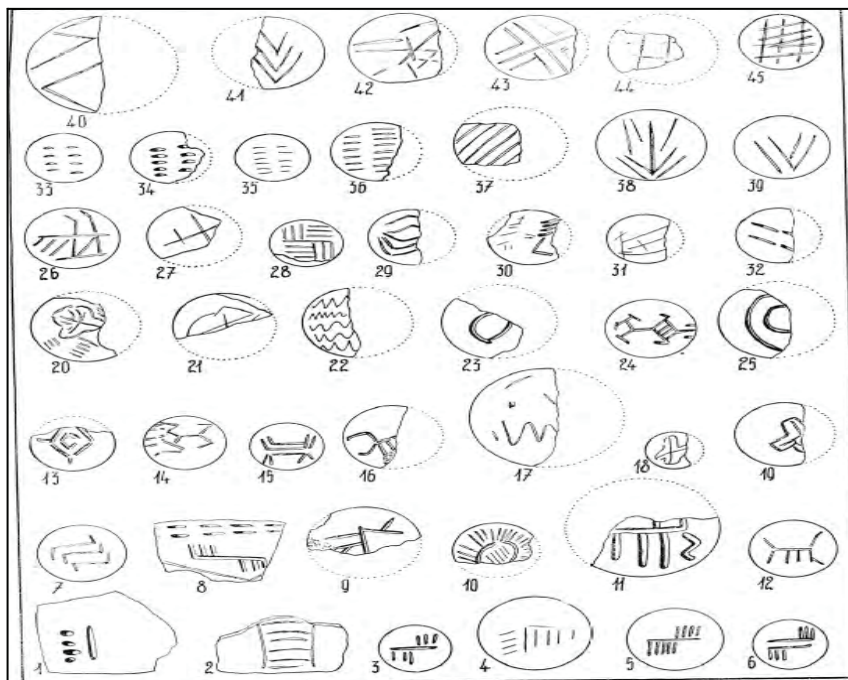
Attila zászlaján a Turul vagy Karuly madár szimbolizálja a magyarok Napimádását, mely levezethető a babiloni vallási jelképeknél alkalmazott életfa fölött levő madár Napistent ábrázoló jelzőjére. A Phönix madár legendájában a madár a sugaraiból kiemelkedő Nap. Így válhatott a madár a Nap egyik emblémájává vagy megemlíthetjük, Zsófiát idézve, hogy: „Erdélyi Hazánk címerében láthatók a Nap és a Hold Zeus sasával együtt.”¹

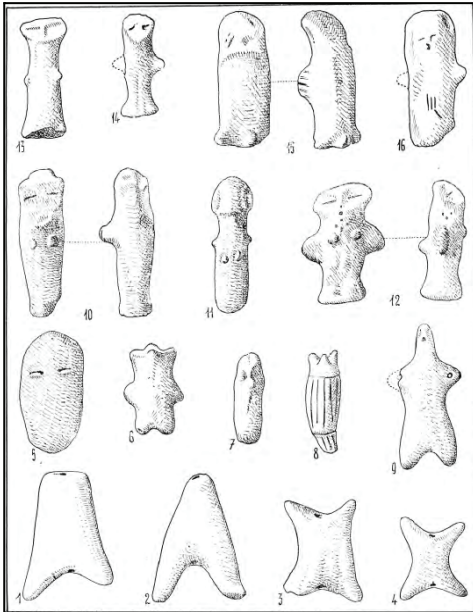
“A tulipán az ősmagyar ornamentika egyik különleges és főmotívuma és emlékeztet bennünket a mai magyar népi díszítőművészet tulipánjára és a Turulmadárra, vagy helyesebben Attila "karuly"-ára. A tulipánt a babilóniai szertartást végző papok áldozati szimbólumként használták funkcióik közben. (103. ábra, az eredeti szövegben). Ha pedig a babilóniai életfa felett lebegő madár a Nap vagy még inkább a Nap tüzeinek a jelképes ábrázolása volt, akkor az Attila zászlaján szereplő karulymadár a Nap-kultusz kifejezését jelenti.”¹

A görögök a *Syria*, *Árménia* és a *Halys* folyó által közrezárt területen élő népcsoportot *Cheta* vagy *Hettitáknak* nevezték. Champollion francia kutató véleménye szerint ők *Skythák* voltak. E vidék egyik szikláján volt látható egy vallásos felvonulás jelenete a kétfejű sas ábrázolásával, mely szimbólum később a Római kettős Császárságot (az egységes nyugati és keleti birodalmat) szimbolizálta. Zsófia szerint: „Ha tehát Champollion szerint a chettita népszövegetek tényleg *Skutha* népfajból állott, akkor az a kétfejű sas a magyarok ős-multjához fűzhető symbolika”²

Torma Zsófia osztja Sayou francia assyrológus nézetét, mely szerint a sumerakkádok az altáji népcsaládhoz tartozó turáni faj volt, melynek nyelve később beleolvadhatott a magyar nyelvbe. A magyar nép őseinek napimádása szintén az akkádok planéta-kultuszából ered és visszavezethető Sayou elméletére, mely szerint *Babylon* planétáinak számából jött létre a nagy jelentőségű hetes szám, mely tükröződik a magyarság hét törzsében, hét vezérében, Erdély hét erődje alapját képező várispánságaiban. A *Babylon* hét planétájának hét szent színéből a napkeket szimbolizáló agyagkerekek lapjain Zsófia megtalálta a *Babylon-Chad* hadisten vörös színét, a kereskedelmi isten sötétkék színét s az idő istenének fekete színét is.

Zsófia tordosi leletei ¹⁹

Forrásanyag

1. **Torma Zsófia: *Sumér nyomok Erdélyben*** - Foyta István fordítása - című dolgozata Fehér Jenő Mátyás és Fehér Anna, a "Magyar őskutatás", Buenos Aires, 1972, "Sumér könyvek", II. része. I. Rész, Jáki Gábor, Torma és műv.; a III. rész, Jáki Gábor, *Sumérok magyar földön*.
2. **Torma Zsófia: *Hazánk népe ősmýthosánokr maradványai***, A Szolnok-Doborka megyei nők emléklapja. 33-36 oldal, (szerkesztő Veress Dezső) 1896, Deés
3. **Friedrich Klára: *Torma Zsófia régészni pontos születési ideje***, Honlevél, 2012 január
4. **Vasárnapi Újság**, 39-ik szám, 1882 szeptember 24, Budapest
5. **Friedrich Klára: *Torma Zsófia, egy asszony a magyar régészet szolgálatában***, Erdélyi Örmény gyökerek (füzetek), XIII évfolyam, 149-150 oldal, 2009, Budapest
6. **Dr. Bánffy Ernő: *Torma Zsófia***, <http://blog.xfree.hu/myblog.tvn?SID=&from=0&pid=&pev=2012&pho=07&pnap=&kat=2251&searchkey=&ol=&n=lambert>
7. **Vasárnapi Újság**, 49-ik szám, 1899 december 3, Budapest
8. **Evenimente culturale recomandate de www.CIMEC.ro**, <http://cimec.wordpress.com/tag/tartaria/>
9. **Torma Zsófia: *A tordosi őstelep és hazánk népe ősmýthosának maradványai***, Hunyad vármegye Monográphiája.: 3-16 oldal , 1897, Budapest
10. **Deák Gerő: *A tordasi régészeti telepről*** - Magyar Polgár, Kolozsvár. IX. évf. (1875) 254. Szám
11. **Torma Zsófia: *Neolith kőkorszakbeli telepek Hunyad megyében***, Erdélyi Múzeum, 5 szám 129-155 oldal, 6 szám 190-192 oldal, 7 szám 193-211 oldal, Erdélyi Múzeum Egyesület Kiadó, 1879, Kolozsvár
12. **Torma Zsófia: *Őrégészeti újabb leletek***, Erdélyi Múzeum, 10 szám 311 oldal, Erdélyi Múzeum Egyesület Kiadó, 1879, Kolozsvár
13. **Vasárnapi Újság**, 41-ik szám, 1882 október 15, Budapest
14. **Shan M. M. Winn: *Prehistory knowledge*** (Virtual Museum of the Inskriptions), The Global Prehistory Consortium at Euroinnovanet, <http://www.prehistory.it/ftp/winn8.htm>
15. **Friedrich Klára – Szakács Gábor: *Kárpát –medencei birtoklevelünk, a ROVÁSÍRÁS***, <http://www.scribd.com/doc/60313572/9/Torma-Zsofia-igazsaga>
16. **Hermann Antal: *Virchow Rudolf jelentése erdélyi útjáról***, Erdélyi Múzeum, 10 szám, 634-647 oldal, Erdélyi Múzeum Egyesület Kiadó, 1899, Kolozsvár
17. **Gyulai Pál: *Torma Zsófia levelesládájából*** (Bukarest, 1972)
18. **Finály Henrik: *Ethnographische Analogieen-recenzió***, Erdélyi Múzeum, 8 szám, 560-563 oldal, Erdélyi Múzeum Egyesület Kiadó, 1894, Kolozsvár
19. **Roska Márton: *A Torma Zsófia gyűjtemény***, Az Erdélyi Nemzeti Múzeum Érem- és Régiségtárában, 38 képpel és 151 táblával, (Kolozsvár, 1941): http://adatbank.transindex.ro/html/cim_pdf1079.pdf

Folytatása következő számunkban